

***Elnöki köszöntő a „Tudomány és Parlament” ülésének
megnyitására (2025. november 11., kedd 9.00)***

**Tisztelt Alelnök Úr, Képviselő Asszonyok és Urak,
Akadémikustársaim, Kollégák, kedves Vendégeink!**

Nem pusztán hangzatossága miatt „*A nemzet szolgálatában*” – a címe jubileumi *Tudomány és Parlament* rendezvényünknek, amely a Magyar Tudomány Ünnepe akadémiai rendezvénysorozatának egyik legnagyobb hagyományú eseménye.

Az Akadémia alapítói – akik maguk is közéleti emberek, politikusok voltak – a Tudós Társaság létrehozásával a tudományt a nemzet szolgálatába kívánták állítani. Ez a cél csak a tudósok és a politikusok párbeszéde és együttműködése révén érhető el.

A tudomány emberei tudatában vannak annak, hogy kapcsolatunk nem szimmetrikus. Az Akadémia küldetése, hogy fenntartások, részrehajlás és feltételek nélkül szolgálja a nemzetet, és ebben partnere legyen a politikusoknak. A politikusoknak azonban módjukban áll az Akadémia ajánlkozását elutasítani vagy csak tessék-lássék, látszólag elfogadni.

A 200 év akadémiai tapasztalata azt mutatja, hogy érdemes kitartani. Újra és újra alkalmat kell teremteni arra, hogy az egymást követő politikusnemzedékek jelesei időszerűnek és hasznosnak találják a tudomány bevonását a döntések előkészítésébe, hatásaik értékelésébe, szükség szerinti felülvizsgálatukba. Mondhatnám úgy is, hogy a ma politikusaiiban kedvet kell ébreszteni az olyan, az Akadémiát tisztelő, védelmében fellépő és vele együttműködő nagy politikusok példájának a követésére, mint Deák Ferenc, Andrássy Gyula vagy Klebelsberg Kunó.

Nem merülhet feledésbe a magyar országgyűlésben, kormányokban és az Akadémián egyaránt vezető szerepet vállaló Eötvös József, Lónyay Menyhért, Trefort Ágoston és Szabad György példája sem. Ők világosan látták Akadémiánk szerepvállalásának jelentőségét a nemzet egészséges önbecsülésének biztosításában. Valamennyien szükségesnek tartották, hogy a politikai és gazdasági elit nyilvánosan kifejezze az MTA által képviselt tudományos közösség iránti elismerését, indokoltnak tartották a támogatását.

A nemzetük biztonságát, fejlődését és érdekeik érvényesítését korunkban is biztosítani képes külföldi országok jó vagy éppen rossz példái mind azt mutatják, hogy a sikerességük feltétele, jó esetben magyarázata a nemzet politikai, gazdasági és tudományos-technológiai elitjének kölcsönös bizalmon és előnyökön alapuló kapcsolata. Ez teszi lehetővé a társadalom szükségleteire és problémáira fogékony, a külső kihívásokkal összehangolt válaszadást. Akadémiánk a jövőben is nagy igyekezettel törekszik ezt a kapcsolatot építeni és fenntartani.

Ezért is döntöttünk úgy, hogy a jubileumi évben a *Tudomány és Parlament* rendezvény ezt a különleges kapcsolatot mutassa be egy-egy példán keresztül a Magyar Tudományos Akadémia 200 éves tapasztalatainak tükrében. Ezek kiterjednek a politika és a tudomány kapcsolatára, azaz az Országgyűlés, az Alkotmánybíróság, a kormány és a települési önkormányzatok kapcsolatára az Akadémiával.

Alig több mint egy hete, amikor Pozsonyban emlékeztünk meg gróf Széchenyi István Akadémiánk alapításához vezető felszólalásáról, arról is megemlékeztünk, hogy erre a kivételes eseményre az akkori országgyűlésben került sor, ami alighanem kritikus jelentőségű volt a kezdeményezés sikerességére nézve.

Amint azt a nemrég zárult, nagy sikerű, a Nemzeti Múzeumban megrendezett *Varázshatalom* című kiállításunk is bemutatta, korábban is sokan próbálkoztak, lobbiztak a tudós társaságért. A legkülönbébb utakon-módokon próbálkoztak, de az áttörés az országgyűlésben következett be, a folyamat ott vált visszafordíthatatlanná.

Széchenyi felajánlása volt az első lépés, amely „egész életre” szóló, különleges kapcsolatot teremtett az Akadémia és a nemzeti törvényhozás között. **Ott** gyűltek össze **azok** a kivételes személyiségek, és alakult ki **az** a hangulat, születtek meg és mondattak ki **azok** a gondolatok, amelyek több évszázados, hatalmi érdekekkel körülbástyázott és túlerővel védelmezett világot tudtak megmozdítani és a reformok útján megindítani. Egy olyan erjedést és kezdeményezések sorát, amelyek fokozatosan nemzetet, nemzeti elitet és robosztus intézményeket teremtettek, köztük az immár 200 éve működő Magyar Tudományos Akadémiát. Nincs még egy történelmi kor, amely erre képes lett volna.

A reformkort megnyitó országgyűlés volt az a politikai intézmény, amely e máig meghatározó ügyben gránitszilárdságú alapot szolgáltatott. Évszázadokra szólóan megteremtette a párbeszéd és az összhang lehetőségét a kimondott szó és a tett, az erkölcs és a törvény, az egyetemes tudomány és a nemzeti kormányzás között.

A kezdetektől máig sokszor akadt dolga az Országgyűlésnek az Akadémiával. Ahogy Széchenyi és sok reformertársa kezdeményezését sem fogadta császári és királyi jóindulat, úgy az elmúlt két évszázad forгатagában is sokféleképpen alakult a politikai hatalom és a Magyar Tudományos Akadémia viszonya.

Az igazsághoz az is hozzá tartozik, hogy az Akadémiának nemcsak a politikával, hanem a tudomány művelőivel, a kutatókkal is kényesen

alakult a kapcsolata. Őszintén ki kell mondani, hogy az Akadémia sem tudhatta minden korban maga mögött a magyar tudományos közösség egészének a támogatását.

Nem volt ritka a tudomány vezető személyiségei közötti, az Akadémiát válságba taszító viszály sem. Széchenyit is sokszor és sokan támadták, s az alapító is sokszor fogalmazott meg erős kritikát saját „gyermekével” szemben.

Majdnem az Akadémia végét jelentette a Szent-Györgyi Albert és Bay Zoltán nevével fémjelzett, a társadalom- és természettudományok képviselőit arányát az utóbbiak javára billenteni törekvő, belsőnek indult vita. E belső viszály végképp kiszolgáltatta az Akadémiát a kommunista hatalomnak, amely rövid úton megszüntette az intézmény okos kompromisszumokat szülő belső vitákhoz szükséges autonómiáját.

Akadémikus tagjainknak mindenkor szem előtt kell tartaniuk, hogy nem várható el több megbecsülés az Akadémia iránt – sem a társadalomtól, sem a kutatóközösségtől, még kevésbé a politikusoktól –, mint amennyit saját tagjainak lojalitása, szavai, tettei tükröznek intézményük és egymás iránt. John Fitzgerald Kennedy nyomán fogalmazva: *„Ne azt kérdezd, hogy mit tehet az Akadémia érted, hanem azt, hogy mit tehetsz Te az Akadémiáért!”*

A tudományos közösséggel fenntartott kapcsolatunk is rácáfol a vádló vagy éppen viszályt szítani törekvő hangokra. A Főtitkár Úr kezdeményezésére a magyar tudományos közösségben elvégzett, több mint ötezer válaszadó kutató nyilatkozatára alapozott felmérésünk egyértelműen azt mutatja, hogy az Akadémia elfogadottsága a magyar kutatók részéről megnyugtatóan erős. Ezzel együtt, a tudományos közösség velünk szemben támasztott várakozásait és elvárásait is megismerve, azokat komolyan kell vennünk, és tettekre kell váltanunk.

Még megnyugtatóbb a magyar nemzet tagjainak rendíthetetlen bizalma az Akadémia iránt. Ez idáig, amikor csak megkérdezték őket a közvélemény-kutatók, mindig az első helyre tették az Akadémiát a közintézmények bizalmi listáján. Ez nagy erő, kivételes támogatás és hatalmas felelősség.

Ezt a bizalmat igyekszünk megerősíteni a most elindított Tudománybarát Település Mozgalommal, hogy a bizalom élő kapcsolaton, kölcsönös tájékozottságon és együttműködésön alapuljon. Ezt szolgálják azok a programjaink is, amelyekkel a társadalom különböző csoportjait invitáljuk az Akadémia múltjának és jelenének megismerésére, a velünk való együttműködésre. Ilyen a tudományt népszerűsítő, középiskolás diákoknak szóló Alumni programunk, amelynek ideje, a Reformkorral foglalkozó tanulmányi versenyére már 300 csapat jelentkezett, és a néhány napja megnyílt „200 év kincsei” című kiállításunk, amelyre az első héten több mint 50 látogató csoport és sokszáz egyéni látogató regisztrált. Erre a társadalmi bizalomra mindenkor építhetünk a politikával való kapcsolatunkban is.

Említettem, hogy az alapítói első lépés különleges viszonyt teremtett az Akadémia mint a tudomány nemzeti csúcsintézménye és az Országgyűlés mint a politika nemzeti csúcsintézménye között. Mindkettőt a nemzet bizalma élteti, és a „nemzet szolgálatában” működik.

Ezért különösen öröndetes, hogy **ha van** magyar politikus, aki még ha az építő kritikától nem mentesen is, de tisztelettel és megbecsüléssel tekint a Magyar Tudományos Akadémiára, akkor **az** – személyes tapasztalatból állítom – Kövér László, a Magyar Országgyűlés elnöke. De nem csak egy ilyen közjogi méltóságunk van, amit az is alátámaszt, hogy körünkben köszönthetem Latorcai Jánost, a Magyar Országgyűlés alelnökét, aki rövidesen szól is hozzánk.

A Tudós Társaság, majd Magyar Tudományos Akadémia és a politika kapcsolata kimeríthetetlen téma a kutatóknak, állandó újdonságokkal örvendezteti meg az érdeklődőket, és rendkívüli tanulságokkal szolgál a politikusok számára. Az ülés első részében ezt követhetjük nyomon, és ezt jellemzik történész előadóink szemléletes példái az Akadémia alapításától a politikai rendszerváltozásig.

Az ülés második részében a tudomány és a szakpolitika együttműködésének néhány tanulságos esetét mutatják be vezető szakemberek. Azokat kértük erre, akik maguk is fontos szerepet vállaltak abban, hogy a tudományos ismeretek és tapasztalatok időben a politikai döntéshozók rendelkezésére álljanak, és az érintett lakosság is kellően tájékozott legyen ezekben a fontos közügyekben.

Az Akadémia küldetésnyilatkozatának 6. pontja „Az Akadémia a nemzet tanácsadója” címet viseli. Az MTA tanácsadói tevékenységét háromféleképpen gyakorolja: külső testületek tagjaként, állásfoglalás, véleményadás útján és közvetlen kormányzati egyeztetés alapján.

Az Akadémia – sok más szervezethez, intézményhez hasonlóan – több fontos nemzeti fejlesztési programot, kormányzati és önkormányzati tervet véleményezi, és javaslatokkal látja el. Képviselőink részt vesznek számos állami testület, szakértői csoport munkájában.

A tudományos tanácsadói szerep nem csupán a közvetlen tudományos és műszaki szakértelem biztosítását jelenti, hanem a közpolitikai és közigazgatási döntések megalapozásához szükséges tudományos tények és bizonyítékok iránti **igény felébresztését** és beépítését is a döntés-előkészítési folyamatba.

A nemzetközi tapasztalatok és felmérések azt mutatják, hogy a politikai intézményrendszerben, a közigazgatásban világszerte jellemzővé kezd

válni a tudománnyal, szakértőkkel szembeni szkepticizmus. A minisztériumi köztisztviselők álláspontja gyakran az, hogy feladatuk a miniszterük elvárásainak megfelelő politika kidolgozása. Nem mindig fordítanak kellő figyelmet, vagy nincs kellő idő arra, hogy a rendelkezésükre álló értékelések szintézise alapján tegyenek javaslatot a szakpolitikai lehetőségek közötti választásra.

A tudományos tanácsadás természetéből adódóan az MTA nem várhatja el, hogy a döntéshozó maradéktalanul elfogadja és magáévá tegye az álláspontját, de mindent meg kell tennie, hogy a szakpolitikai döntések a tudományos tények ismeretében szülessenek meg. Ennek biztosítása azonban nem csupán a tanácsadást végző kutatóké, hanem a tudományos tényeket feldolgozni, összegyűjteni hivatott kormányzati apparátusé is.

Korunkban a tudomány és a technológia szerepe minden korábbinál meghatározóbb jelentőségű a társadalom, a gazdaság és az állam működésében. Ez a megállapítás különösen érvényes a közoktatás, az egészségügy, a honvédelem és a biztonságpolitika esetében. Ezért is nagy jelentőségű, hogy éppen az ezekért a területekért felelős minisztériumokkal a legszorosabb az együttműködésünk, amit megállapodások is erősítenek.

Számos példa van arra, hogy a kormányzati stratégiaalkotás és a tudományos és kutatási programok Akadémia általi összehangolása segíti a kitűzött kormányzati célok elérését. Erre a legfrissebb példát a nemzeti mesterséges intelligencia stratégia előkészítésében vállalt szerepünk szolgáltatja, amiről itt is hallani fognak.

A tudomány természetét, sajátosságait kevésbé ismerő döntéshozók és a társadalom számára egyértelművé kell tenni, hogy a kutatók, tudósok

közötti viták nem anomáliák, hanem a tudomány természetéből fakadnak, és fejlődésének a motorjai.

Az itt követendő alapelv abban áll, hogy a politikai és a tudományos vitát szét kell választani, és egymástól függetlenül kell lefolytatni. A tisztázás után a probléma tudományos vonatkozásait ismertetni lehet a döntéshozókkal és a nyilvánossággal is.

A tudományos tanácsadás és véleménynyilvánítás céljából kiadott akadémiai jelentések egyedülálló értékét és hitelességét az adja, hogy azokat az Akadémia objektív és pártatlan, magas színvonalú tudományos és műszaki tanácsadási folyamat eredményeként szolgáltatja. A folyamat minden egyes lépésénél biztosítani kell a munkában részt vevők illetéktelen befolyásolástól való mentességét, és ki kell zárni minden összeférhetetlenséget. A „nemzet tanácsadójának” tevékenysége során a tudományos közösség, a társadalom és a tanácsadásban részesülő kormányzat, partner bizalmát egyaránt meg kell őriznie.

A társadalom és a döntéshozók egyre kevésbé érik be a szűkebb szakterületi, technokratikus válaszokkal. Sokkal inkább a tudományterületek széleskörű bevonásával születő, multidiszciplináris megalapozottságú, mégis tényszerű és életszerű tanácsokra van „megrendelői” igény.

Ez a külső, társadalmi és döntéshozói elvárás az egyre jobban differenciálódó tudományterületek képviselői közötti párbeszédet, együttműködési készséget, továbbá a társadalom és a döntéshozók előtti együttes megjelenési hajlandóságukat is szükségessé teszi. Eddig is az Akadémia rendelkezett azokkal az adottságokkal, amelyek birtokában a magyar tudomány legkiválóbb műhelyeit képviselő kutatókat tudja bevonni a tanácsadásba.

Amióta a HUN-REN elvesztett egy egész tudományterületet, azóta még nyilvánvalóbb, hogy egyedül az Akadémia lehet az az integráló és megjelenítő intézmény, amely ezt a funkciót vállalni tudja. Ahhoz, hogy a tudomány és a technológia újdonságai be tudják tölteni a szerepüket a társadalomban, nélkülözhetetlen annak a társadalomnak, kultúrának az alapos ismerete. Csak így válhat képessé egy ország, hogy lépést tartson a tudományos és technológiai fejlődéssel, egyúttal identitásvesztés és igazságtalanságok nélkül, konfliktusmentesen fogadja be és alkalmazza ennek a fejlődésnek az eredményeit.

Az Akadémia képes a teljes magyar – és nem csak magyarországi – tudományos közösség elérésére és mozgósítására. Ezért az Akadémia és **nem más** az egész magyar „nemzet tanácsadója”, amely együttes felelősséget visel a prioritásokat, a szabályokat és a forrásokat meghatározó politikai döntéshozókkal.

Nekünk, tudósoknak és politikusoknak együtt is meg kell tudnunk állni a történelem ítélőszéke előtt. Legalább úgy, mint az Akadémiát életre hívó nemzedéknek.

Köszönöm a figyelmüket, eredményes konferenciát kívánok!